

Asettaminen

Sisäministeriö on tänään asettanut hankkeen valmistelemaan ehdotukset siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi.

Toimikausi

Hankkeen toimikausi on 1.10.2015–31.12.2016.

Tausta

Puolustusministeriö asetti 13.12.2013 työryhmän kehittämään lainsäädäntöä turvallisuusviranomaisten tiedonhankintakyvyn parantamiseksi. Tavoitteena oli selvittää turvallisuusviranomaisten tiedonhankintaa koskevat toimintaedellytykset erityisesti kybertoimintaympäristön kautta Suomeen kohdistuvat uhkat huomioon ottaen sekä tiedonhankintaa koskevat nykyiset toimivaltuudet ja niiden kehittämistarpeet. Työryhmän työssä tarkasteltiin sekä siviili- että sotilastiedusteluun liittyviä toimivaltuustarpeita. Siviiliviranomaisten osalta työryhmän työ painotui suojelupoliisin tehtäviin ja toimivaltuuksiin.

Työryhmä luovutti mietintönsä puolustusministeriölle 14.1.2015 (Suomalaisen tiedustelulainsäädännön suuntaviivoja. Tiedonhankintalakyöryhmän mietintö). Mietinnössä arvioidaan tiedustelua koskevan lainsäädännön kehittämistarpeita.

Sisäministeriö asetti suojelupoliisin hallinnollista asemaa ja tulohjausta sekä valvonnan kehittämistä selvittäneen työryhmän. Sen 24.9.2014 julkaistussa loppuraportissa (Suojelupoliisin hallinnollista asemaa ja tulohjausta sekä valvonnan kehittämistä selvittäneen työryhmän loppuraportti, Sisäministeriön julkaisu 28/2014) todetaan, että jos suojelupoliisin tehtäviä ja toimivaltuuksia kehitetään merkittävästi tiedustelullisempaan suuntaan, syntyy tarve ulkoisen laillisuusvalvonnan ja parlamentaarisen valvonnan muotojen uudistamiselle. Kyse voisi olla esimerkiksi uusien tuomioistuineluopien edellyttämisestä ja erityisen parlamentaarisen valvontaelimen perustamisesta. Jos suojelupoliisin toiminnan ulkomaantiedustelullisten elementtien merkitys edelleen kasvaa, tulisi siviilitiedustelun ja sotilastiedustelun tehtävien ja toimivaltuuksien sääntelyn, ohjauksen ja valvonnan kehittämisen olla toisensa huomioon ottavaa. Edelleen työryhmän loppuraportissa todetaan, että jos suojelupoliisin tiedustelullisia toimivaltuuksia lisätään, tulisi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseksi harkita suojelupoliisin esitutkintatehtävien ja -toimivaltuuksien rajoittamista. Suojelupoliisi voisi osallistua edelleenkin tarpeen mukaan esitutkintaan asiantuntijaviranomaisen ominaisuudessa.

Kansallisesta turvallisuudesta vastaavat viranomaiset harjoittavat lakisäädösten tehtäviensä hoitamisen edellyttämää tiedustelua. Tiedustelutietojen hankkimisella on olennainen merkitys suojelupoliisille kuuluvien tehtävien hoitamiseksi. Suojelupoliisille ei ole säädetty erityisiä toimivaltuuksia valtion turvallisuuteen liittyvän uhkatiedon hankkimiseksi. Suojelupoliisin tärkeimpänä tehtävänä on yhteistyössä erityisesti keskusrikospoliisin kanssa ennalta estää ja paljastaa terrorismiin, laittomaan tiedustelutoimintaan, joukkotuhohaseiden levittämiseen ja ääriliikkeisiin sekä valtion turvallisuutta vaarantavaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytkeytyviä hankkeita.

Tiedonhankintalakyöryhmä esitti, että tiedustelua koskevan säädösperustan luomiseksi käynnistettäisiin yksi tai useampia lainsäädäntöhankkeita, jotka voitaisiin valmistella toimialakohtaisesti. Tulisi myös harkita esimerkiksi parlamentaarista tai muuta poliittisessa ohjauksessa tapahtuvaa valmistelua.

Mietinnöstä järjestettiin lausuntokierros. Lausunnoista laadittu yhteenveto on julkaistu 30.6.2015. Lausunnonantajat kannattivat pääsääntöisesti tiedustelua koskevan lainsäädännön kehittämistä.

Hallitusohjelma

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmassa todetaan, että kasvavat riskit ja uudet uhat edellyttävät koko yhteiskunnalta uudenlaista valmiutta ja varautumista. Hallitus vahvistaa kokonaisturvallisuusajattelua kansallisesti, EU:ssa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Tämä koskee erityisesti uusien ja laaja-alaisten uhkien kuten hybridivai-
kuttamisen, kyberhyökkäysten ja terrorismin torjuntaa. Hallitus vahvistaa ulkoisen turvallisuuden sisäisiä edelly-
tyksiä. Hallitus esittää säädösperustaa ulkomaantiedustelulle ja tietoliikennetiedustelulle. Valmistelun yhteydessä
kiinnitetään huomiota perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Hallituksen linjaus

Nyt asetettava hanke on käsitelty hallituksen strategiakokouksessa 20.8.2015. Kokouksessa päätettiin, että sisä-
ministeriön johdolla valmistellaan siviilitiedustelua koskevaa hanke, puolustusministeriön johdolla sotilastieduste-
lua koskeva hanke ja oikeusministeriön johdolla perustuslain mahdollista muuttamista koskeva hanke. Kukin han-
ke on erillinen, mutta niitä valmistellaan kiinteässä yhteistyössä.

Tavoitteet

Hankkeen keskeisin tavoite on kansallisen turvallisuuden parantaminen.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Perustuslain 119 §:n mukaan
valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan
käyttöä. Lain alaan kuuluvista asioista täytyy olla ainakin perussäännökset lain tasolla.

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta sää-
detään tarkemmin lailla. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lailla
voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulot-
tuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai
yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvalli-
suustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Tavoitteena on valmistella siviilitiedustelua koskevat keskeiset säännökset ja näin parantaa suojelupoliisin tiedon-
hankintaa poliisin tehtäviin liittyvistä vakavista kansainvälisistä uhista siten, että suojelupoliisilla olisi toimivaltuu-
det ulkomaan henkilötiedusteluun ja tietojärjestelmätiedusteluun sekä tietoliikennetiedusteluun. Valmistelu voi-
daan tarvittaessa toteuttaa myös vaiheittain ottaen huomioon perustuslaista nykyisin johtuvat mahdolliset rajoi-
tukset.

Yrityksiä ei veloitettaisi asentamaan palveluihinsa takaportteja tai luovuttamaan viranomaisille salausavaimia.

Tehtävä

Tehtävänä on laatia ehdotus hallituksen esitykseksi, jolla luotaisiin säädösperusta ulkomaan henkilötiedustelulle,
tietojärjestelmätiedustelulle ja tietoliikennetiedustelulle. Sisäministeriö selvittää ja arvioi suojelupoliisin salaisten
tiedonhankintakeinojen toimivuutta ja riittävyttä sekä erilaisia tiedustelutiedon hankintakeinoja vaihtoehto-
neen. Samassa yhteydessä valmistellaan muut tarvittavat ehdotukset hankkeeseen liittyvän lainsäädännön muu-
toksiksi.

Sotilastiedustelun ja samanaikaisesti sisäministeriössä valmisteltavana olevien siviilitiedustelua koskevien sään-
nösten tulee olla keskenään yhteen sovitettuja.

Hankkeessa otetaan huomioon tiedonhankintalakyöryhmän mietintö ja siitä saatu lausuntopalaute sekä suoje-
lupoliisin hallinnollista asemaa ja tulosohejausta sekä valvonnan kehittämistä selvittäneen työryhmän loppuraport-
ti.

Valmistelun etenemisestä annetaan tietoja asianomaisille ministerivaliokunnille ja eduskunnan valiokunnille ja
eduskuntaryhmille.

Hanke voidaan tarvittaessa jaksottaa siten, että ehdotukset erikseen toteuttavissa olevista kokonaisuuden osista
valmistellaan eri esitysluonnoksina.

Yhteistyö muiden lainsäädäntöhankkeiden kanssa ja organisointi

Hanke pyritään toteuttamaan mahdollisimman pitkälle samassa aikataulussa puolustusministeriön sotilastiedus-
telua koskevan lainsäädäntöhankkeen kanssa. Puolustusministeriön, sisäministeriön ja oikeusministeriön asetta-
mien hankkeiden puheenjohtajistot koordinoivat hankkeiden työtä. Sisäministeriöstä koordinaatiotyöhön osallis-
tuu poliisiosaston lainsäädäntöjohtaja Katriina Laitinen.

Hankkeen aikana kuullaan ainakin ylimpiä laillisuusvalvojia ja keskeisiä tahoja, joiden toimintaan lainsäädännöllä
tulee olemaan vaikutuksia.

Työryhmän kokoonpano

Työryhmään nimetään lainvalmistelun kannalta keskeiset tahot. Puolustusministeriön ja sisäministeriön työryh-
mät voivat tarvittaessa järjestää yhteisiä kokouksia. Laajemmin valtionhallinnosta on pyydetty nimeämään yh-
teyshenkilöitä, joita voidaan kutsua asiantuntijoiksi työryhmän kokouksiin käsiteltävistä asiakokonaisuuksista riip-
puen.

Työryhmä voi asettaa tarpeen mukaan esitykseen sisältyvien erityisasiantuntemusta vaativien asioiden valmiste-
lemiseksi alatyöryhmiä, jotka raportoivat työstään päätyöryhmälle. Tällaisia osuuksia voi sisältyä esimerkiksi tie-
dustelun teknisiin toteuttamistapoihin. Alatyöryhmien puheenjohtajina voivat toimia päätyöryhmän puheenjohta-
ja, varapuheenjohtaja, jäsenet tai asiantuntijat.

Puheenjohtajat:

Ylijohtaja Kauko Aaltomaa, Sisäministeriö, puheenjohtaja
Ylijohtaja Asko Välimaa, Oikeusministeriö, varapuheenjohtaja

Jäsenet ja henkilökohtaiset varajäsenet:

Oikeudellinen neuvonantaja Minna Hulkkonen, Tasavallan presidentin kanslia
Lainsäädäntöneuvos Janne Kanerva, Oikeusministeriö
Yksikön johtaja Timo Junntila, Puolustusministeriö, varajäsen hallitussihteeri Kosti Honkanen
Poliisiosaston lainsäädäntöjohtaja Katriina Laitinen, Sisäministeriö
Poliisijohtaja Marko Viitanen, Sisäministeriö
Suojelupoliisin päällikkö, poliisineuvos Antti Peltari, Suojelupoliisi, varajäsen apulaispäällikkö Olli Kolstela
Apulaispäällikkö Petri Knape, Suojelupoliisi, varajäsen ylitarkastaja Seppo Ruotsalainen
Poliisitarkastaja Niina Koivisto, Poliisihallitus, varajäsen rikoskomisario Juha Tompuri
Rikostarkastaja Ari Määttä, Keskusrikospoliisi, varajäsen rikostarkastaja Karl Linderborg

Pysyvät asiantuntijat:

Asiantuntija Mika Susi, Elinkeinoelämän keskusliitto
Turvallisuusjohtaja Jari Ylitalo, Valtioneuvoston kanslia, varajäsen turvallisuuspäällikkö Marko Lavikkala
Suurlähettiläs Pia Rantala-Engberg, Ulkoasiainministeriö

Ylijohtaja Juhapekka Ristola, Liikenne- ja viestintäministeriö
Eversti Martti J. Kari, Pääesikunnan tiedusteluosasto

Yhteyshenkilöt:

Hallitusneuvos Kari Mäkinen, Työ- ja elinkeinoministeriö
Hallitusneuvos Anne Koskela, Sosiaali- ja terveysministeriö
Neuvotteleva virkamies Niina Hannonen, Valtiovarainministeriö
Pääsihteeri Minna Melender, Asianajajaliitto

Sihteeristö:

Vastuuvalmistelijan työtä tukemaan perustetaan sihteeristö. Sihteeristön puheenjohtajana poliisiosaston lainsäädäntöjohtaja Katriina Laitinen ja varapuheenjohtajana poliisijohtaja Marko Viitanen

Lainsäädäntöneuvos Timo Kerttula, Sisäministeriö
Erityisasiantuntija Marko Meriniemi, Sisäministeriö, vastuuvaimistelijä
Ylitarkastaja Jarkko Nieminen, Sisäministeriö
Ylitarkastaja Jan Sjöblom, Suojelupoliisi
Järjestelmäasiantuntija, Sari Kajantie, Suojelupoliisi

Työryhmän kokoonpano ei täytä naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §:ssä säädettyä vaatimusta, jonka mukaisesti valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä tulee olla vähintään 40 prosenttia sekä naisia että miehiä. Kaikilla työryhmässä edustettuna olevilla tahoilla ei ollut esittää työryhmän toimeksiannon alaan perehtyneitä naispuolisia jäsen ehdokkaita, minkä vuoksi kiintiövaatimuksesta poikkeamiselle on lainkohdassa tarkoitettu erityinen syy.

Kustannukset ja rahoitus

Hanke toteutetaan virkatyönä eikä kokouspalkkioita makseta. Kukin organisaatio vastaa edustajiensa matka- ja muista kuluista.

Valtionhallinnon ulkopuoliselle asiantuntijalle voidaan maksaa erillinen palkkio, jonka sisäministeriö hyväksyy. Muut mahdolliset kustannukset maksetaan momentilta 26.01.01. Hankkeeseen käytettävä työaika ja muut kulut kirjataan toiminto-seurantakohteelle 2000 520 100.

Palkkauksista, asiantuntijapalkkioista ja muista sopimuksista on tehtävä erillinen sisäministeriön päätös.

Sisäministeri

Petteri Orpo

Kansliapäällikkö

Päivi Nerg

Jakelu	Erityisavustaja Mikko Kortelainen Työryhmän puheenjohtaja Varapuheenjohtaja Jäsenet ja varajäsenet Yhteyshenkilöt Sihteeristö
Tiedoksi	Sisäministeriön johto Sisäministeriön viestintäyksikkö Sisäministeriön poliisiosasto Tasavallan presidentin kanslia Valtioneuvoston kanslia Valtiovarainministeriö Ulkoasiainministeriö Oikeusministeriö Puolustusministeriö Sosiaali- ja terveysministeriö Liikenne- ja viestintäministeriö Elinkeinoelämän keskusliitto Poliisihallitus Suojelupoliisi Keskusrikospoliisi Puolustusvoimat Asianajajaliitto